

BALTIK ÜLKELERİ: 25 YILLIK BAŞARI VE ENDİŞE

Teoman Ertuğrul TULUN

Analist

Analiz No : 2016 / 11

07.12.2016

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliğinin (SSCB) çöküşü, Ocak 2016 tarihinden beri eski SSCB topraklarında bulunan ülkelerde çeşitli şekillerde kutlanmaktadır. Kutlamalar özellikle Baltık ülkelerinde gerçekleştirilmektedir. Bilindiği gibi üç Baltık ülkesi olan Estonya, Litvanya ve Letonya yıllar süren mücadelenin ardından bağımsızlıklarına yeniden kavuşmuşlardır. Sözkonusu üç ülkenin bağımsızlıklarını geri almaları takriben bir yıl sürmüştür. Mücadele, 1 Mart 1990da Litvanyada başlamış ve 21 Ağustos 1991 tarihinde Letonyanın bağımsızlığı ile son bulmuştur. Baltık ülkeleri için bu yeni dönem resmi olarak 6 Eylül 1991 tarihinde SSCB tarafından bağımsızlıklarının tanınması ile başlamıştır.

Rusyanın hemen yanında yer alan bu küçük ülkelerin bağımsızlıklarını yeniden kazanmak için sarf ettikleri çaba bir sürpriz olarak görülmemelidir. Baltık ülkeleri tarihi olarak Sovyetler Birliğinin baskılarına kolayca teslim olmamışlardır. Diğer bölgelerden farklı olarak Baltık ülkeleri halkları İkinci Dünya Savaşının sona ermesinden sonra Sovyet yönetimine aktif biçimde direnmişlerdir. Örneğin Estonyada, Estonya halkı, ormanlarda yerleşen bir direniş grubu ile Yaz Savaşı isimli mücadeleye girişmiştir. Bu grubun direnişi 1960 yılında üstün Sovyet güçleri tarafından yenilgiye uğratılıncaya kadar sürmüştür.[1]

1940lı ve 1960lı yıllardaki bu silahlı direniş 1980lerin sonu ve1990ların başında pasif direnişe dönüşmüştür. Bu tür direniş, üç Baltık ülkesinde farklı biçimde ortaya çıkmıştır. Örneğin Letonyada başkent Riga halkı merkezi yönetimi ele geçirmeye çalışan Sovyet özel kuvvetleri OMONa karşı bariyerler oluşturmuştur. 50 yıllık bir işgalden sonra silahı ve silahlı kuvvetleri olmayan Estonya halkı, başkent Tallinnin Eski Şehir Meydanında düzenlenen *rock* konserine katılarak direniş göstermeye çalışmıştır. Sovyet yetkilileri konseri iptal edince gösteriler başlamış ve bu direniş Şarkı Devrimi olarak isimlendirilmiştir. [2]

Estonya, Letonya ve Litvanya bağımsızlıklarını yeniden kazandıktan sonra çok mesafe kat etmişlerdir. Avrupadaki eski Sovyet Cumhuriyetleri içinde Avrupa Birliğinin özgürlük ve

insan hakları koşullarını sadece bu üç Baltık ülkesi karşılayabilmiştir.[3]

Bağımsızlıklarının üzerinden 25 yıl geçtikten sonra Baltık Cumhuriyetlerinin siyasi alandaki durumlarına bakıldığında üç konu ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi NATO üyeliği ve bununla bağlantılı olarak NATO üyesi Birleşik Krallığın bölgedeki rolüdür. İkinci husus bu ülkelerin Batı dünyası ve özellikle Nordik siyasi bloğu içindeki yeridir. Üçüncü husus ise Rusyadan gelen tehdit algılamasıdır.

Yaklaşık 6 milyon toplam nüfusa sahip, küçük fakat canlı ülkeler olan Baltık Cumhuriyetleri NATOnun varlığı ve harekatları açısından önem taşımaktadır. Özellikle 2014 yılından sonra NATO Baltık Açığı (Baltic Gap) veya Baltic Dengesi (Baltic Balance) konusuna özel önem atfetmeye başlamıştır. Rusya ile denge geliştirilmesi, bulunduğu varsayılan açığın kapatılması savıyla NATO Mukabele Gücünün (NATO Response Force NRF) parçası olarak Çok Yüksek Hazırlıklı Ortak Görev Gücü (Very High Readiness Joint Task Force VHRTF) oluşturulmuştur. 5000 kişilik çok uluslu bir kuvvetten oluşan VHRTF, Rusya ana karasından veya Baltıklar bölgesinde yeralan Rusyanın Kaliningrad Yönetim Biriminden (Oblast) (Rusya ile kara bağlantısı olmayan Kaliningrad Oblastı NATO üyeleri olan Polonya ve Litvanya ile çevrilidir) kaynaklanabilecek tehdide karşı koymak amacıyla kurulmuştur. VHRTFın oluşturulması yoluyla NATO Rusyadan algılanabilecek tehdide karşı birlik içinde olduğu mesajını vermeye çalışmıştır.[4]

Çeşitlilik içinde birlikte olmak şeklinde özetlenebilecek bu politika bağlamında NATO üyelerinden biri olan Birleşik Krallık ön plana çıkmakta ve NATO şemsiyesi altında kendisinin ve Baltık Cumhuriyetlerinin güvenliği için özel bir rol üstlenmektedir. NATOnun ve NATO şemsiyesi altında özellikle Birleşik Krallığın Baltıklardaki rolü Baltık ülkeleri tarafından çok önemsenmekte ve bu rol Rusyanın kara deliğinin karanlığında yutulmaya karşı kalkan olarak nitelendirilmektedir.[5]

Özellikle SSCBnin İkinci Dünya Savaşından sonra vuku bulan işgalini takiben Baltıklardan çok sayıda göç olması nedeniyle Baltık Cumhuriyetleri ile Birleşik Krallık arasındaki tarihi bağlar oldukça güçlüdür. Örneğin 2 milyon Letonyalıdan 100 bini halen Birleşik Krallıkta yaşamaktadır.[6]

Yukarıda değinilen siyasi ve jeopolitik olgular ve tarihi geçmişin yanısıra, Baltık Cumhuriyetlerinin SSCBden bağımsızlık kazanmalarının 25. yıldönümünün, 2016 yılının çok önemli bir sosyo-politik gelişmesi olan Brexit ile aynı döneme rastlaması da değinilmesi gereken bir husustur. Avrupa Birliğini ve dünyayı sarsan Brexit en fazla, güvenlik açısından NATOyu, sosyo-ekonomik açıdan ise AByi varlıklarının devamı için yaşamsal kabul eden Baltık Cumhuriyetlerini etkilemiştir.[7]

20. Yüzyıl tarihi, Avrupanın birleşik olmadığı dönemlerde Baltık cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarının sona erdiğini göstermiştir. Sözkonusu cumhuriyetler, Avrupa ülkeleri kendi refahları için kavga içine girdiklerinde ve sadece kendi geleceklerini düşünmeye başladıklarında Avrupa kıtasında kara bulutlar dolaşmaya başladığını çok iyi bilmektedirler.

Bu endişelere karşılık Birleşik Krallık, Brexit öncesinde, sırasında ve sonrasında Rusya ile olan sınırda, Baltık Cumhuriyetleri için, NATO aracılığıyla daha fazla kuvvet ve teçhizat konuşlandırmıştır.

Örneğin Birleşik Krallık, İkinci Dünya Savaşından sonra yıllarca Avrupa kıtasındaki askeri varlığını azaltmasına karşılık Rusyanın Baltık Denizindeki askeri varlığına karşı 2016 yılında Baltık Denizine 6 savaş gemisi göndermiştir. Baltık-Birleşik Krallık askeri ve güvenlik işbirliği Brexitten sonra da sürmüş, Birleşik Krallık Baltık Cumhuriyetlerindeki askeri personeline ek 500 asker göndermiştir. Ayrıca, Rusyanın Kırımı Ukraynadan alarak ilhak etmesini ve ortak sınırda bir Estonyalı güvenlik görevlisini şüpheli koşullarda gözaltına almasını takiben Baltık Cumhuriyetleri de kendi önlemlerini almaya başlamışlardır. Örneğin Litvanya, erkek vatandaşları için mecburi askerlik hizmetini yeniden uygulamaya koymuştur.[8]

Yeniden bağımsızlıklarını kazanmalarından 25 yıl sonra Baltık Cumhuriyetleri bakımından yukarıda değinilen ikinci irdelenmesi gereken husus, bu ülkelerin Nordik bloku içindeki yerleridir. Bağımsızlıklarını SSCBden 25 yıl önce başarılı biçimde almalarından sonra NATOya ve ABye katılmalarına ilaveten Baltık Cumhuriyetleri Finlandiya, İsveç, Norveç ve İzlanda gibi Nordik ülkeleri ile çok yakın bir ilişki içine de girmişlerdir. Nordik Bakanlar Konseyi (NB) Rigada, Tallinnde ve Vilniustaki ilk ofislerini 1991 yılında açmıştır.[9]

Nordik-Baltık bütünleşmesinin düzeyini artırmak amacıyla Nordik ve Baltık ülkeleri Nordik-Baltık Sekizlisi (NB-8) ismi altında yeni bir yapı oluşturmuşlardır. Gayrıresmi bir yapıya sahip olan ve bölgesel işbirliğini öngören NB-8de Danimarka, İzlanda, Norveç, Finlandiya, İsveç, Letonya, Litvanya ve Estonya yer almaktadır. Önceleri 1990larda NB+3 olarak isimlendirilen gevşek yapılı bu işbirliği platformu, bilahare bütünleşmenin artması ile NB-8e dönüşmüştür. NB-8, aşırı kurumsallaşma olmadan yüksek düzeyli siyasi ve pratik diyalog ve işbirliği öngören bir oluşumdur.[10]

Nordik bölgesi ile bütünleşmesine ek olarak Baltık Cumhuriyetleri Baltık bütünleşmesine de önem atfetmektedirler. Bu amaçla Baltık Bakanlar Konseyi (Baltic Council of Ministers-BCM) ve Baltık Meclisi (Baltic Assembly) gibi sadece Baltık ülkelerine yönelik oluşumlar da kurulmuştur. Bu örneklerden görüleceği üzere, son 25 yıl içinde işbirliğini artırmak ve istikrarı sağlamak için Baltık Cumhuriyetleri Baltık Denizini ve tüm Nordik bölgesini kapsayan kurumlar oluşturabilmişlerdir.

Baltık Cumhuriyetleri bakımından irdelenmesi gereken hususlardan üçüncüsü, bu ülkelerin özellikle son yıllarda algıladıkları Rusyadan kaynaklandığını düşündükleri tehdittir. Yukarıda belirtildiği gibi, tarihi açıdan bakıldığında, belirsizliklerin bulunduğu koşullarda uluslararası toplum sessiz kaldığında Baltık ülkelerinin hürriyetlerinin Rusya tarafından Çarlık ve Sovyet dönemlerinde birkaç kez gasp edildiği görülmektedir. Bu nedenle, Baltık Cumhuriyetlerinde anlayışla karşılanabilecek doğal, içgüdüsel bir Rusya endişesi mevcuttur. Ayrıca Rusyanın Gürcistandaki ve ahiren Ukraynadaki davranışlarının bu endişeyi giderecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Baltık Cumhuriyetleri, bunun yanısıra, SSCBnin zorunlu demografik değiştirme politikası nedeniyle Baltık bölgesine yerleştirilen Rusça konuşan azınlıklar nedeniyle de kendilerini tehdit altında görmektedir. Bu bağlamda, Letonyada %27, Estonyada %24 ve Litvanyada %6 oranında Rusça konuşan azınlık bulunmaktadır. Baltık Cumhuriyetleri Rusyanın bu azınlıkları ülkelerinde istikrarsızlık ve sorun çıkarmak için kullanmasından endişe duymaktadır.[11]

Baltık Cumhuriyetleri ve NATO müttefikleri Rusyanın yoğun biçimde silahlandırdığı Kaliningrad bölgesinde (yukarıda belirtildiği gibi Baltık denizine kıyısı bulunan bu bölge Polonya ve Litvanyaya komşudur) savaş çıkmasını haklı kılacak bir çatışma yaratarak bölgeyi istikrarsızlığa sürüklemesinden de endişe etmektedirler. Nitekim Estonya, Rusyayı bölgeye yüksek teknolojiye sahip Iskander M balistik füzeleri konuşlandırmakla itham etmiştir. Rusyanın Kaliningrada konuşlandırdığı öne sürülen S-400 hava savunma sistemleri ve yüksek teknolojiye sahip İskander M balistik füzeleri Baltıklar bölgesinde bir NATO harekatına ciddi biçimde zarar verecek kapasitedir.[12]

Baltık Cumhuriyetleri yukarıda belirtilen endişeler nedeniyle Batı dünyasını ve özellikle NATO ayağını muhtemel bir Rus müdahalesine karşı uyanık ve canlı tutmaya çalışmaktadır. Bu noktada, Rusyadan kaynaklandığı öne sürülen tehdidin gerçek olup olmadığı ve tehdide ilişkin iddiaların Rusya ile Baltık Cumhuriyetleri arasında yeni bir husumet yaratıp yaratmadığı hususunun da dikkatle irdelenmesinde yarar bulunmaktadır.

**Bu analiz yazısının aslı İngilizce olarak kaleme alınmıştır.*

***Fotoğraf: http://www.mnogovbloge.com/?p=3323&lang=en*

[1] Captain Olavi Punga, ESTONIAS FOREST BROTHERS IN 1941: GOALS, CAPABILITIES, AND OUTCOMES Global Ecco, https://globalecco.org/estonias-forest-brothers-in-1941-goals-capabilities-and-outcomes; FOREST BROTHERS The partisans of the Īle bunker, http://www.forestbrothersmovie.com/;

[2] Kaspars Zaltāns , LATVIAS BARRICADES OF FREEDOM WHAT DO THEY MEAN 25 YEARS ON?, Deep Baltic, https://deepbaltic.com/2016/03/08/latvias-barricades-of-freedom-what-is-their-meaning-25-years-on/; The Singing Revolution, http://www.singingrevolution.com/cgi-local/content.cgi?pg=1

[3] 25 years of independence for the Baltic state Eurotopics, https://www.eurotopics.net/en/164744/25-years-of-independence-for-the-baltic-states.; Edwardas Lucasas, Edwardas Lucasas: Putinizmo neįveiksime putinizuodami savo visuomenes, 15min, http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/komentarai/edwardas-lucasas-putinizmo-neiveiksime-putinizuodami-savo-visuomenes-500-673041

[4] Sam Jones, Nato rapid unit not fit for eastern Europe deployment, say generals, Financial Times, https://www.ft.com/content/7ac5075c-1a96-11e6-b286-cddde55ca122; Securing the Nordic-Baltic region, NATO Review, http://www.nato.int/docu/Review/2016/Also-in-2016/security-baltic-defense-nato/EN/index.htm

[5] Eurotopics; Anita Daukšte, Čaļi, neatkarība ir!, nra.lv, http://nra.lv/viedokli/anita-daukste-5/182181-cali-neatkariba-ir.htm

[6] Andris Teikmanis, Latvian-British relations, The Baltic Course, http://www.baltic-course.com/eng/analytics/?doc=117703

[7] Max Boot Why Brexit alarms Britains Baltic allies,Washington Post, https://www.washingtonpost.com/opinions/why-brexit-alarms-britains-baltic-allies/2016/06/19/30c805b2-34a1-11e6-8758-d58e76e11b12_story.html?utm_term=.6f7c25c5bcc0

[8] UK troops to take on Nato duties in Poland and Estonia, BBC News, http://www.bbc.com/news/uk-36739781; Ben Riley-Smith, Britain commits 650 troops to Natos Baltic forces to counter Vladimir Putin The Telegraph http://www.telegraph.co.uk/news/2016/07/07/britain-commits-650-troops-to-natos-baltic-forces-deterring-puti/ ; Lithuania to reintroduce conscription over security concerns, BBC News, http://www.bbc.com/news/world-europe-31607930

[9] Dagfinn Høybråten, Nordic-Baltic co-operation a 25-year success story, Nordic Co-Operation, http://www.norden.org/en/nordic-council-of-ministers/the-nordic-council-of-ministers/the-secretary-general/the-secretary-generals-blog/nordic-baltic-co-operation-2013-a-25-year-success-story

[10] 2016 – Year of Baltic and Nordic Cooperation, Ministry of foreign affairs

of the Republic of Latvia, http://www.mfa.gov.lv/en/policy/baltic-sea-region/2016-year-of-baltic-and-nordic-cooperation

[11] Jelena Solovjova, Is Russia really a threat to the Baltic states?, Al Jazeera, http://www.aljazeera.com/indepth/features/2016/07/russia-threat-baltic-states-160707054916449.html

[12] Rebecca Perring, How Russias little-known enclave on Europes doorstep could wage WAR on West , Express, http://www.express.co.uk/news/world/728675/Russia-Kaliningrad-Vladimir-Putin-Baltics-state-Europe-enclave-Nato-war-west ; Aslan Yavuz Şir, Bribe? A New Liability? Armenias New Iskander Missiles, AVİM, http://avim.org.tr/en/Yorum/BRIBE-A-NEW-LIABILITY-ARMENIA-S-NEW-ISKANDER-MISSILES

; Russia moving nuclear-capable missiles into Kaliningrad, says Estonia, Guardian, https://www.theguardian.com/world/2016/oct/07/russia-moving-nuclear-capable-missiles-into-kaliningrad-says-estonia; Robert Farley, This Tiny Sliver of Russian Territory (and Its Weapons) Is What NATO Fears Most, National Interest, http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/tiny-sliver-russian-territory-its-weapons-what-nato-fears-18498; Beatrix Tolgyesi, Russian island in the EU, The Baltic Review, http://baltic-review.com/kaliningrad-bridge-between-two-worlds/; Simon Heffer, Russia wheels out the evil weapon of history ,Telegraph, http://www.telegraph.co.uk/comment/columnists/simonheffer/5462029/Russia-wheels-out-the-evil-weapon-of-history.html

Yazar Hakkında :

Teoman Ertuğrul Tulun , Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) analisttir. Dr. Teoman Ertuğrul Tulun, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi doktorasını Ankara İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'nde tamamladı. Avrupa Birliği Çalışmaları, Küreselleşme, Yabancı Düşmanlığı, Nefret Söylemi Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler *alanlarında çalışmalar yapmaktadır.*

Atıfta bulunmak için: TULUN, Teoman Ertuğrul. 2026. "BALTIK ÜLKELERİ: 25 YILLIK BAŞARI VE ENDİŞE." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2016 / 11. Aralık 07. Erişim Ekim 31, 2026. https://avimbulten.org/public/tr/Analiz/BALTIK-ULKELERI-25-YILLIK-BASARI-VE-ENDISE-1

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır